

Кыргыз Республикасынын Социалдык Фондунун төрагасы Теңизбек АБЖАПАРОВ:

“ПЕНСИЯЛЫК ТОПТОМО ФОНДУ МУРАСКОРЛОРГО БИР ЖОЛКУ ТӨЛӨМ МЕНЕН БЕРИЛЕТ”

“Эркин Тоо” гезитине Кыргызстандын аймактарынан келген пенсия көлөмү, жердин салыгы, персоналдык пенсияларга байланышкан суроолоруна жооп алуу максатына Социалдык фонддун төрагасы Теңизбек Абжапаров маектештик.

- Теңизбек Жусупбекович, Социалдык фонду жетектен тарта пенсиялык системага кандай реформалар жасалды?

Пенсиялык системанын майнаптуулугун жогорулатуу, пенсияларды дайындоодо камсыздандыруу принциптерин күчөтүү жана Кыргыз Республикасынын жарандарын пенсия менен камсыз кылууну жогорулатуу максатында үстүбүздөгү жылдын 6-майында №76 жана №77 мыйзамдар кабыл алынган жана “Мамлекеттик пенсиялык социалдык камсыздандыруу жөнүндө” КР Мыйзамына төмөндөгүдөй өзгөртүүлөр киргизилген:

Биринчи мыйзам менен инфляцияны жана орточо айлык эмгек акынын өсүшүн эске алып пенсиянын камсыздандыруу бөлүктөрү жана жарандардын жеке камсыздандыруу эсептеринде топтолгон камсыздандыруу төгүмдөрүнүн суммалары жыл сайын индексацияланат.

Бул өзгөртүүлөр биринчиден, жаран тарабынан пенсиялык системага төлөп жаткан салымы, анын пенсия курагына келгендеги убакытка чейин бардык төлөмдөрү жыл сайын инфляция деңгээлинде индексацияланып турат, жана жылдар өтсө дагы өзүнүн баасын жоготпойт дегенди билдирет. Экинчиден, жараныбыз пенсияга чыккандан кийин анын пенсия өлчөмү дагы мурдагы жылдардагыдай ар кандай механизмдер менен жогорулатылбай, бирдиктүү формула менен (50% инфляция + 50% орто эмгек акынын өсүшү) жыл сайын чыныгы индексацияга дуушар болуп турат. Муну менен пенсиялык системага экономикалык гана көрсөткүчтөрдөн көз каранды болгон туруктуулук орнотуу көздөлүүдө.

• социалдык коргоо максатында I топтогу майыштардын пенсиясынын жалпы өлчөмүн өткөн календардын жылдагы пенсионердин жашоо минимумунан төмөн эмес белгиленет. I топтун майыштары негизинен иштегенге, өз алдынча басып-жүргөнгө жөнөмсүз жана дайыма башка адамдардын жардамына муктаж, ошондуктан жарандардын бул категориясы

коомчулуктун жана мамлекеттин өзгөчө көңүл буруусун талап кылат.

• пенсияга чыгып жаткан жарандарыбыз эмгек акы жөнүндө маалыматтары жок болсо (архивдик документтери жоголуп кеткен учурларда), пенсиянын камсыздандыруу бөлүгүн эсептөө методикасы жөнөкөйлөтүлүп, эмгек китепчесинин гана негизинде пенсиясынын биринчи камсыздандыруу бөлүгү минималдык эмгек акы өлчөмүнөн камсыздандыруу стажына жараша пайыз менен эсептелет: стажы 15 жылга чейин болсо – 200%, 15-20 жыл стажына – 250%, ал эми 20 жылдан ашык стажына – 300% өлчөмүнөн эсептелет.

Экинчи мыйзам менен пенсиянын базалык бөлүгү пенсиясынын камсыздандыруу бөлүгү пенсионердин 3 жашоо минимумунун көлөмүнөн ашпаган адамдарга дайындалат жана төлөнөт. Пенсиянын өлчөмү пенсионердин жашоо минимумунан төмөн болгон пенсионерлерге гана пенсиянын базалык бөлүгү индексацияланат.

Бул чараны колдонуу менен пенсиялык системанын каржылоо булактарын так бөлүштүрүү камсыздалат. Анткени пенсиянын базалык бөлүгү республикалык бюджет тарабынан каржыланып, пенсионерлерди социалдык жактан коргоо максатында киргизилген эле. Ал эми учурда пенсиянын базалык бөлүгү пенсиянын өлчөмүнө карабастан 1800 сом пенсия алган же 58 000 сом пенсия алган жарандарыбыздын пенсиясында бирдей отурат. Ошондуктан, мындан кийин пенсиянын базалык бөлүгү, жарандын өзүнүн камсыздандыруу каражатынан эмес, республикалык бюджеттен социалдык колдоо катары төлөнүп жаткандыктан, даректүү түрдө пенсия өлчөмү төмөн болгон гана жарандарыбызга дайындалып төлөнө баштайт.

- Ушул жылдын 1-октябрынан тартып пенсиялар кандай түрдө жогорулады?

- “Мамлекеттик пенсиялык социалдык камсыздандыруу жөнүндө” мыйзамга ылайык 1-октябрына чейин дайындалган

пенсиялардын камсыздандыруу бөлүктөрүнүн өлчөмдөрү 5%га, бирок 240 сомдон кем эмес жогорулатылды:

- пенсиянын базалык бөлүгү 1780 сом өлчөмүндө белгиленди же 280 сомго өстү;
- I топтогу майыштардын пенсиясынын өлчөмү пенсионердин жашоо минимумунун көлөмүнөн төмөн эмес белгиленди – 4304 сом, ал эми 2016-жылдын 1-октябрынан тартып чектелген пенсиялар үчүн – 4637 сом.

Пенсиянын орточо өлчөмү 520 сомго жогорулады жана 5517 сомду түздү. Жогорулатууга жалпысынан 981,0 млн сом каражат керектелди.

- Учурда пенсия алуучулардын саны жана пенсиянын орточо өлчөмү кандай?

- Мамлекеттик статистикалык отчету №94-СОЦ формасындагы 2017-жылдын 1-январына карата пенсионерлердин жалпы саны жана аларга чектелген бир айлык пенсиянын суммасы жөнүндөгү отчетуна ылайык пенсионерлердин саны –617 350. Пенсиянын орточо өлчөмү 5 078 сомду түздү. 2017-жылдын 1-октябрына карата пенсионерлердин саны – 627 495. Учурда пенсиянын орточо өлчөмү – 5517сомду түздү. Бирок, бул маалымат отчеттук маалымат эместигин белгилей кетүү керек.

- Эмгек сиңирген ишмердин жаңы алгандарга персоналдык пенсиялар белгилениби?

- Кыргызстанда пенсиялык камсыздоо системасын өнүктүрүү Концепцияны ишке ашыруу үчүн «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» КР 2015-жылдын 24-июлундагы №190 Мыйзамына ылайык Кыргыз Республикасына сиңирген өзгөчө эмгеги үчүн пенсиялар жокко чыгарылган.

Бирок, ушул Мыйзам күчүнө киргенге чейин көрсөтүлгөн кошумча төлөөлөрдү алуучу адамдар үчүн сакталган жана республикалык бюджеттин каражаттарынын эсебинен ошол эле көлөмдөрдө төлөнүп жатат.

2017-жылдын 1-январына карата сиңирген өзгөчө эмгеги үчүн пенсия алуучулардын саны

2331 адамды түзөт, пенсиялардын орточо өлчөмү - 19003 сом. Алардын ичинен 2205 адам - 60%, 12 адам - 75%, 22 адам - 80%, 16 адам – 120% өлчөмүндө үстөк акы алышат.

- Окурмандарга пенсиянын базалык, камсыздандыруу жана топтомо бөлүктөрү жөнүндө толугураак маалымат бере кетсеңиз.

- Мамлекеттик пенсиялык социалдык камсыздандыруу боюнча жалпы пенсия базалык, камсыздандыруу жана топтолуучу бөлүктөрдөн турат.

Пенсиянын базалык бөлүгү республикалык бюджеттин каражаттарынын эсебинен бардык пенсионерлерге аялдар үчүн 20, эркектер үчүн 25 жыл стажы болсо толук өлчөмдө (1780 сом) төлөнөт жана стажы көрсөтүлгөн деңгээлге жетпесе болгон стажына теңдемелүү эсептелет.

Камсыздандыруу бөлүктөрү социалдык камсыздандыруу каражаттарынын эсебинен төлөнөт жана жекече эсеби (ЖЭ1) 1996-жылга чейинки мезгил үчүн орточо эмгек акынын өлчөмүнө, (ЖЭ2) – 1996-жылдан баштап жеке камсыздандыруу эсептерде топтолгон төгүмдөрдүн суммасына жараша болот.

Топтолуучу бөлүгү жеке камсыздандыруу эсебинин топтомо бөлүгүндө пенсиялык топтоолору бар алуучуларга дайындалат жана төлөнөт.

Топтолуучу компонент 2010-жылдын 1-январынан тартып иштеп жаткан бардык кызматкерлердин бир айлык эмгек акысынын 2% өлчөмүндө киргизилген. Эгерде камсыздандырылган адам узак убакыт топтобосо, андай топтоолор пенсияга олуттуу деле кошумчаланбайт. Ошондуктан 2012-жылдын башынан тарта пенсионерлер жана 1964-жылдын 1-январынан мурда төрөлгөн эркектер, 1969-жылдын 1-январынан мурда төрөлгөн аялдар топтомо компоненттен чыгарылган. Бул бөлүгү камсыздандыруу учуру келгенге чейин мамлекет тарабынан кепилденип инвестицияланат жана жарандын жеке камсыздандыруу эсебинде сакталат.

- Соцфондго которулган камсыздандыруу төгүмдөрүнүн 2%ы топтомо фондунан топтолот экен. Пенсиялык топтомо фондунан мураска калтырса болобу?

- «Мамлекеттик пенсиялык социалдык камсыздандыруу жөнүндө» мыйзамга ылайык камсыздандырылган адам каза болгон учурда жеке камсыздандыруу эсебинин топтомо бөлүгүндөгү пенсиялык топтоолору мураскорлорго төлөнөт.

Каза болгон камсыздандырылган адамдын пенсиялык топтоолорун алууга укуктуу мураскорлору болбосо, мураскорлук ачылган күндөн тартып бир жыл буткөндөн кийин ал каражаттар Мамлекеттик топтолуучу пенсиялык фондунда калат.

Ошондой эле, Өкмөттүн 2012-жылдын 25-октябрындагы №745 токтому менен бекитилген «Кыргыз Республикасынын Социалдык фонду тарабынан Мамлекеттик пенсиялык топтоо фондунун пенсиялык топтолгон каражаттарын төлөп берүү Эрежесине» ылайык арыз жана пенсиялык топтоо каражаттарын төлөө үчүн зарыл болгон документтердин топтому алуучунун жашаган жери боюнча Социалдык фондунун аймактык органына тапшырылып, каза болгон камсыздандырылган адамдын мураскорлоруна пенсиялык топтоо каражаттары бир жолку төлөм менен берилет.

- Бийик тоолуу райондордо жашагандар пенсияга эрте чыгышабы? Алардын пенсиясына электр энергиясына кошулат экен, ушуну түшүндүрүп берсеңиз.

- “Мамлекеттик пенсиялык социалдык камсыздандыруу жөнүндө” мыйзамынын 9-беренесинин 5- жана 6-пунктарына ылайык:

- бийик тоо шартында жашаган жана иштеген адамдарга курагы боюнча пенсия төмөнкүдөй учурларда белгиленет:

- 55 жаштагы эркектер, 50 жаштагы аялдар бийик тоо шартында кеминде 20 календардык жыл иштесе жана жалпы камсыздандыруу иш стажы тийиштүү түрдө 25 жана 20 жыл болсо;
- үч жана андан ашык бала төрөп, сегиз жашка чейин тарбиялап чоңойткон аялдар 45 жашка толгондо жана 20 жыл камсыздандыруу иш стажы болсо, бийик тоо шартында кеминде 15 календардык жыл иштесе.

- Алыскы жана барууга кыйын аймактарда жашаган жана иштеген адамдарга курагы боюнча пенсия 60 жашка толгон эркектерге, 55 жашка толгон аялдарга белгиленет, эгерде алар алыскы жана барууга кыйын аймактарда кеминде тиешелүү түрдө 25 жана 20 календардык жыл иштесе.

Ушул адамдардын пенсияга мөөнөтүнөн мурда, жалпыга белгиленген пенсия курагына жеткенге чейин чыгуусуна байланышкан чыгымдар республикалык бюджеттен каржыланат. «Мамлекеттик пенсиялык социалдык камсыздандыруу жөнүндө» мыйзамына ылайык чектелген, өлчөмү 4000 сомдон жогору болбогон пенсияларга электр энергиясы үчүн компенсациялар төлөнөт. Компенсациялардын өлчөмү үстөк акыларды эске алуу менен пенсиянын жалпы өлчөмүнө жараша 200 сомдон 332 сомго чейин дифференцияланат. Каржылоо булагы болуп республикалык бюджет эсептелет.

- Афганистандык кыргыздар Нарынга туруктуу жашап калса, аларга кандай пенсия чектелиши мүмкүн же эмгек стажы жок болгондугуна

жараша пенсия чектелбейби?

- "Тарыхый мекенине кайтып келүүчү этникалык кыргыздарга берилүүчү мамлекеттик кепилдиктер жөнүндө" мыйзамга ылайык, мамлекет Кыргызстанга этникалык кыргыздардын кайтып келүүсү үчүн жеңилдик берилген шарттарды түзөт жана кайрылмандарга биздин өлкөнүн мыйзамдарына жана эл аралык келишимдерге ылайык пенсия жана жөлөк пулдарды төлөп берүүнү камсыздайт.

"Мамлекеттик пенсиялык социалдык камсыздандыруу жөнүндө" мыйзамга ылайык, мамлекеттик пенсиялык социалдык камсыздандыруу боюнча пенсия алууга Кыргызстандын камсыздандырылган жарандары, республикада жашаган, мамлекеттик пенсиялык социалдык камсыздандырууга салым кошкон чет өлкөлүк жарандар жана жарандыгы жок адамдар укуктуу. Эгерде адам пенсиялык камсыздоого укугу жок болгон учурда, "Кыргыз Республикасындагы мамлекеттик жөлөкпулдар жөнүндө" мыйзамына ылайык ай сайын берилүүчү социалдык жөлөкпул алууга укугу болот.

-Базарларда иштеген жеке ишкерлер үчүн камсыздандыруу төгүмдөрүнүн чени кандай өлчөмдө белгиленди?

- «Мамлекеттик социалдык камсыздандыруу боюнча камсыздандыруу төгүмдөрүнүн тарифтери жөнүндө» мыйзамына ылайык ыктыярдуу патент сатып алуу жолу менен атайын салыктарды төлөгөн, анын ичинде контейнерлерден, павильондордон, күркөлөрдөн товар сатып базарларда иш жүргүзгөн жеке ишкерлер үчүн камсыздандыруу төгүмдөрүнүн тарифтери түзүлгөн орточо айлык эмгек акынын өлчөмүнөн эсептелген 6%дан кем эмес өлчөмдө белгиленсе, ал эми лотоктордон, соода орундарынан товарларды сатып базарларда ишкердик ишин жүргүзгөн жеке ишкерлер үчүн камсыздандыруу төгүмдөрүнүн тарифтери орточо айлык эмгек акынын өлчөмүнөн эсептелген 3%дан кем эмес өлчөмдө ай сайын белгиленет.

Жогоруда аталган камсыздандыруу төгүмдөрүн төлөөчүлөрүнө карата камсыздандыруу төгүмдөрүн эсептөө үчүн кабыл алынган бир айлык орточо эмгек акынын өлчөмү – бул орточо бир айлык эмгек акынын деңгээли жалпы республика боюнча эмгек акынын орточо деңгээлинен 50 пайыздан жогору болгон ишканалар жана уюмдар боюнча маалыматтарды эске албастан, Улуттук статистика комитети тарабынан тастыкталган өлчөмү эсептелет. Мындан тышкары, 2017-жылы аталган Мыйзамга өзгөртүүлөр киргизилип, юридикалык жакты түзбөстөн жеке ишкердик ишин жүргүзгөн I жана II топтогу майыптар жана пенсионерлер жана жер үлүшүнө, же участогу, же анын бир бөлүгүнө ээ болгон I жана II топтогу майыптар жана пенсионерлер камсыздандыруу төгүмдөрүн төлөөдөн бошотулат.

- Социалдык фондго акча төлөбөй убактылуу базарларда, козулуштарда иштегендер келечекте кандай пенсияга чыгышат, аларга пенсия төлөнөбү? Иштебегендерге кандай пенсия чектелет?

- Кыргызстандын пенсиялык системасы социалдык камсыздандыруу принциптерине негизделип, камсыздандыруу учуру келгенде камсыздандырылган адамдарды пенсия менен камсыздоону кепилдикке алат. «Мамлекеттик пенсиялык социалдык камсыздандыруу жөнүндө» КР Мыйзамына ылайык пенсияга укук арыз ээсинин курагынан жана анын камсыздандыруу стажынан, төлөнгөн камсыздандыруу төгүмдөрүнөн улам аныкталат. Адамдын пенсиялык

камсыздоого укуксуз болсо, "Кыргыз Республикасындагы мамлекеттик жөлөкпулдар жөнүндө" мыйзамына ылайык ай сайын берилүүчү социалдык жөлөкпул ала алат.

«Мамлекеттик социалдык камсыздандыруу боюнча камсыздандыруу төгүмдөрүнүн тарифтери жөнүндө» мыйзамына ылайык пенсиялык фондго жана Мамлекеттик пенсиялык топтоо фондуна камсыздандыруу төгүмдөрүн жеке жактардын пайдасына ыктыярдуу төлөө жеке жактар, юридикалык жактар тарабынан жана юридикалык жакты түзгөн дыйкан (фермердик) чарбанын мүчөлөрү тарабынан ар кандай өлчөмдө, бирок бир айлык орточо эмгек акыдан Пенсиялык фондго 8 пайыздан кем эмес жана Мамлекеттик пенсиялык топтоо фондуна 2 пайыздан кем эмес көлөмдө камсыздандыруу полисин сатып алуу аркылуу жүзөгө ашырылышы мүмкүн.

- Пенсия чектөө үчүн талап кылынган камсыздандыруу стажы жетпеген учурда стажды калыбына келтирсе болобу?

- "Мамлекеттик социалдык камсыздандыруу боюнча камсыздандыруу төгүмдөрүнүн тарифтери жөнүндө" мыйзамына негизинде 1996-жылдын январынан кийинки мезгил үчүн камсыздандыруу стажын калыбына келтирүү жана өздүк камсыздандыруу эсебинде камсыздандыруу төгүмдөрүн топтоо максатында кыргызстандыктар, чет өлкөлүк жарандар жана жарандыгы жок адамдар, ошондой эле юридикалык жактар жеке жактардын пайдасына камсыздандыруу төгүмдөрүн Пенсиялык фондго ар кандай өлчөмдө, бирок орточо айлык эмгек акынын 8 пайызынан кем эмес өлчөмдө төлөй алышат.

- Эгер жер үлүшүн алгандан тарта Соцфондго акча төлөнбөсө, азыр кантип төлөйт жана кандай жаза колдонулат?

- Эгерде жер үлүшүн алгандан тартып, Социалдык фондго камсыздандыруу төгүмдөрү төлөнбөсө, 2015-жылга чейин жер үлүшүн камсыздандыруу төгүмдөрү жер салыгынын базалык ченинин өлчөмүндө жүргүзүлөт.

2015-2016-жылдарга камсыздандыруу төгүмдөрү этап этабы менен орточо айлык эмгек акынын камсыздандыруу төгүмдөрүнүн тариф чендери 0,5%дан 3%га көбөйтүп үлүштүн санына жараша үч градация боюнча төлөнөт.

2017-жылдан тартып, тариф чендери жер салыгынын базалык ченине окшош болгон камсыздандыруу төгүмдөрүнүн базалык чени өлчөмүндө белгиленди.

- камсыздандыруу төгүмдөрүнүн тарифтеринин базалык чени боюнча төлөө мөөнөтү төмөнкүдөй белгиленет: камсыздандыруу төгүмдөрүнүн тарифтеринин базалык чени жылдык суммасынан 50 пайыздан кем эмес өлчөмдө - үстүдөгү жылдын 15-июлуна чейин жана чегерилген сумманын калдыгы - кийинки жылдын 15-январына чейин белгиленет.

- камсыздандыруу төгүмдөрүн өз убагында же толук төлөбөгөндүгү үчүн мыйзамдын негизинде үстөктөр жана айып акылар кошуп эсептелет:

камсыздандыруу салымдары боюнча айыптык төлөмдөр - ар-бир өткөн күн үчүн 0,1% өлчөмүндө үстөктөр же айып акылар эсептелет. Камсыздандыруу салымдарын өз убагында төлөбөгөн үчүн кошуп эсептелген үстөктүн жалпы суммасы камсыздандыруу салымдары боюнча негизги карыздын өлчөмүнүн 100% ашпоого тийиш.